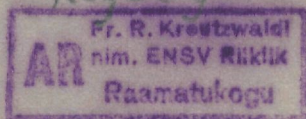

Linnamaksu maksjate huwid
nõuawad linnawolikogusse
teisa wolinikka.

Разрѣшено военною цензурою.

Ar 9.17
Kuyberg

107848 x

Märtsi kuus saavad neli aastat täis, kus minule au osaks sai Tallinna linnawolikogusse walitud saada. Raskete töö, kalli aja wiitmine, mured ning pahandused sai minule selle läbi osaks, ja palju waewa olen mina selle aja jooksul näinud, ja waenlasi omale omandanud. Awalik seltskonnatöö nõuab tegelase käest, et tema peab oma isikut, sõprust ja tutwust unustama, ennast ainult seltskonnale ohwerdama ja üksi tema hurwisid filmas pidama.

Linnawoliniku kohused on rasked ja wastutusrikkad. Linnawolinik on wastutaw seaduse ja walijate ees. Iseäranis raske on nad Tallinnas, kus lüdkond olemas, kelle liikmed julgewad arwata, et ainult nendel õigus on, ennast rahwa esitajateks ja spowidetahtjateks tunnistada; selle näolatte all aga ajawad nad awalikus elus oma isiklikku hurwisid toga ning torjawad omale warandust. See lüdkond takistab Tallina linna edememist, ja nende herrade tegewuse läbi on meil linna majandusline elu raskesse seisukorda sattunud. Mina olen seda lüdkonda küllalt tundma õppinud, ning nende herrade wastu wõideldes, olen mina meie linnamafsjubemafsjatele nii mõnda tuhat rubla alal hoidnud.

Witamastel 1913—1917 linnawalimistel oli walimiste büroo juhatamine walijate poolt minu peale pandud, ning mina wõtsin terwe wastutuse büroo tegewuse eest oma peale. Mina arutasin selleks oma nime walijatele pandiks, et asjaajamine walimistel kui ka tulewas wolikogus saab puhtalt ning aujalt aetud, ja et wolikogu omas tegewuses alati walijatega käskäes saab käima, nendega ühiselt nõu pidama kui wolikogus küsimised harutuse alla tulewad, mis juuremate rahawäljaandmistega ühenduses seijawad.

Saatud oli tahtnud, et mind linnawolikogu poolt rewisjoni komisjoni liikmeks ning weewärgi- ja elektrijaama rewidendiks waliti ja et mina nendes ametides meie linna-
jaladuriji ja hildkonna ninameeste pattusi tundma õpiksin.

„Parteita edumeelsete walijate ringkonna“ koosolekutel oli minul au walijaid nii mõne meie linna saladusega tut-
wustada. Seda meeles pidades, et Tallinna ajakirjandus „Tallinna Teataja“ ja „Päewaleht“ sibilikult praeguse Tallinna linnawalitsuse hildkonna meeste pattu-
sid ära waikivad, pöörasid walijad ühel ülewal tähendatud
koosolekul minu poole palwega, et mina mõned „linna-
jaladuse“ lendlehe abil ka eemal teistwatele ja nendele, kes
koosolekutel ei wiibinud, teada annaksin.

„Parteita edumeelsete walijate ringkond“ tunnistas tar-
wikuliks, et need praeguse linnawalitsuse tegelased, isikud, kes
linnale majanduslikelt suuresti kahju tegid, mitte ainult
kohtulikult ei saaksid wastutusele wõetud, wait ka, mis linna-
maksudemaksjatele iseäranis tähtis on, et need süüdlased,
linnale tehtud kahju termest tagasi maksaksivad. Meil ei ole
tähtis mitte ainult see, et nemad saaksid karistatud, waid
peaasi et linnamaksudemaksjate huwisid mitte jalgade alla
ei tallataks . . .

Praegune linnamawalitus, kui linnaamet nii ka
linnawolikogu, ei wõta süüdlasi kohtulikule wastutusele,
ega nõua nende käest linna kasuks kahjutasu.

Sellepärast peawad walijad linnawolikogusse wolinikka
walima, kes nende kasusid kaitseksivad. Seal süüdlaste käest
kohtu teel kahjutasu nõuaksivad, et jelle läbi linnakasjasse
raha tuleks ja linnawalitus jelle raha abil meie linna
wõiks kergesti uuendusi läbi wiia, uuendusi, mis meil ammu
torda wotawad ja mille läbi Tallinna majaanuikude ma-
jade ja fruntide wäärtus tõuseks. Tallinna alewiku maha-
peremees wotab aastade wiisi elektritramwaid ja elektrit
walgustust, Belgulinna lane, keda südalinnast tühjad maa-
tikid ning raudtee lahutawad ja kellel ofsekohene ühendus
kesklinnaga puudub, on täielikult oma usu tunnelli sisse ka-
tanud ja kangesti ärritatud, mitte ainult sellepärast, et
aastade wiisi lubatud tunnel weel praegu on ehitamata.
Selle tõttu aga oleks nende majade ja fruntide wäärtus
mitme wõrra tõusnud: kui kaugeimal alewikudes hea wal-
gustus ja ühendus kesklinnaga oleks, elaksid nii mõnedgi

jõukamad isikud ka alevikkudes. Belgulinna majaperemees ei nurise aga mitte sellepärast, et tunnel ei ole ehitatud, wait ta põlgab praegu si linna tegelest, sellepärast, et nad iga toru wallimiste ajal walijaid lubadustega meelitawad. Nii mõnigi majaperemees oli selle meelituse ja lubaduse põhjal oma waranduse majasse matnud, lootuses, et see kapitali protsenti sisse toob, kui tunnel ehitatakse. Aga üks neli aastat kaob teise järele ja alevikkudes ei ole mingit ühendust, ja puudub seal hea walgustus, niisama kui ka hea ja süstematiline uulitfate prügitamine.

Terwe linn ootab juba ammuigi lubatud uut kanalisationi kui ka kõlblikku joomise wett. Selle asemel pühitsetawad komisjonid oma kümne aastaseid juubeli pidusid ja linna kasjast maksetakse juuri summasid linnainseneridele wäljamaa reisu kuludeks.

Nii mõnigi tuhat rubla sai kuulus linna weewärgi direktor Mauriz, et reisudel ja Tiflisi kongressil linna kasusid kaitsta. Ja kuidas see linnaweewärgi direktor ja ühes isikus ka linna mustawee-torude muretsesja, keda linna kullul õppima saadeti, „h ä s t i w ä l j a õ p p i n u d o l i“, näitawad need torud, mis tema linnale omast ärist müüis ja millega tema Belgulinna ning teisi alewiku majaperemehti õnnistas. Nende kohta on ju igal ühel teada, et linn selle läbi üle 50.000 rubla on kahju saanud mustawee torude paranduste peale.

Tallinna rewisjoni komisjoni paberites wõib protokollil linnarewisjoni komisjoni esimehe, adwokat Birki, linnawol. Madjuwi ja muude allkirjadega leida, kus muu seas, järgmist loeme: „kõige pealt paneme tähele, et mitmeid wäga tähtsaid küsimusi, mis õiguse pärast oleksiwad ehituse ja teedekomisjonis harutamise alla pidanud tulema, meie selle komisjoni aruannetest ei leia. Nii näituseks, ei leia meie sealst mingit teateid linna uulitfate kanalisationi tarwis Mauriz'i wabrikust ostetud tsemendist torude kohta, mis selleks otstarbeks täiesti kõlbmatad leiti olewad, ehk jälle hr. Koba käest uulitfate (Ostari, Tarabella ja t.) ülewõtmise kohta, kus mustawee äratõmbamiseks needsamad torud sellest samast Mauriz'i wabrikust wõetud on. Et meil siin wäga tähtsa linna majanduse eluküsimisega tegemist on, näeme sellest, et ühest poolt mustawee torude parandamine uulitfades, kus nimetatud wabriku torud pandud, linnale

mitmed tuhanded rublad maksma läheb, ja teiselt poolt, et
shituise ja teede komisjoni juba aasta algul (nimelt
12 märtsi 1913 a. koosolekul) suunitud oli investe nimetatud
korjusid väga tõsiselt kõne alla võtma j. n. e.“

Linnaamatsudemaksja saab aga niijama kui meie proto-
kollil kirjutajaid investama, et linna valitsus mingit kahju
tasu ei herra Mauritz'i ega ka temaga äriühenduses seisvate
linnaisade käest nõudnud ei ole. See saab aga arusaada-
maks, kui seda tähele panna, et Tallinna linnaamet herra
linnapea Postlaga eesotkas on võimaliku leidnud Mau-
ritziga üleseilbse koos töötada, ja ainult nüüd, enne valimisi,
otkus välja kuulutati, et herra Mauritzit tuleb linna teenis-
tusest lahti lasta.

Herra Mauritz on ka kui linna gaasivabriku direktor
linnaale suuri kahjusti teinud ja erapooletute asjatundjate
arvamise järele ulatab see kahju umbes 300.000 rublani.
Linna rewisjoni komisjoni tuli otsusele, et tema arvamise
järele küllalt põhjusti olemas on, Mauritzi kohtulikkule was-
tusele võtta.

Aga, nii kui teada, oli kildkonna võim meil linna
volikogus nii suur, et mina ning rewisjoni komisjoni
arvamine vähemusesse jäi. Sellega ütles linn ennast lahti
mitte ainult sellest, et Mauritzi karistada, vaid ka sellest,
et tema käest kahjutasu nõuda. Wiimane asjaolu on meile,
maksuamatsjatele, kannis tähtis.

Terme linna gaasi ja weewärgi rewideerime ajas, kui
teada 1913 a. üleswõeti, linnaameti healetorud suure äre-
wusesse. „Päewaleht“, selle toimetaja hr. G. Luiga,
kannawegne linnavolinik, lõi hästi teab, mis linnaoma-
walitjuses on ette tulnud, ja mis seal sünnib, — kirjutas
septembris 1913 a.: et linnas on tume datest halli-
latest jutt laiali laotatud, nagu oleksid koha-
likus gaasivabrikus ning weewärgis juu-
red korratused awalikus tulnud ja et seda
olla üks rewident, herra Ruyberg, selgeks
teinud, kuna teised rewidendid, kes täie
aruga inimesed on, kõik korras olla leidnud.“

„Täie aruga inimesed“, kes gaasivabriku ja weewärgi
asjaajamise ning raamatuid kõige paremas korras leitšivad,
raamatud, mis praegu kohtu-uurija juures wiibimat, olid

„Gesti panga“ direktor kauband. tead. kand. U i b o p u u *), feda Clement rewideeris (tõenduseks olgu völbud, küll mitte üksinda, waid ühes warguse ja wölstimise pärast uurimise all wiibiva Wene transporti feltfi agenti Artur P a c h e l i g a) ja Tallinna maitsu walitsuse esimees J. W a h t r i k. Kuidas julgeseid herrad Uibopuu ja Wahtrik oma allkirjadega tõendada, et kõik korras on, ja mispärast ei wöeta panga direktori wastutusele? Peaasjalikult, mispärast ei ole tema wastu kahjutasu nõudmine fissse antud?

Kui nemad ei oleks wabe raamatuid õigeks tunnistanud, oleks linnal rewideerimise kulud, mis üle 7000 rubla wälja teinud, kulutamata jäänud. Arwatawasti ei ole Uibopuu ja Wahtrik oma liikumata warandusi rewideerimise tõttu wölgadega üle koormanud nii, kui feda gaasiwabriku rewideerimise ajal Mauris ja Clement tegiwad.

Üks nendest wirutas maja peale obligationisi 105.000 rubla kõrguses, ning teine 95.000 rubla peale, nii kui meie feda kroonu kreposti osakonna raamatutest näha wöime.

Ei nõuta ka gaasi- ja weewärgi komisjoni liikmete käest kahjutasu korratuste eest, mis nende tegewuse ajal nimeetatud asutuses sündinud, ja mille eest nad wastutawad on. Korratuste ajal olid komisjoni liikmed kõik „oma mehed“, nagu „Gesti panga“ direktor L. T ö n j o n, saunawomanik U u s m a n n, wolinikud Schlisti, Eichen, Simon ja t.

Sel ajal, kui mina linna gaasiwabrikus ja weewärgis korratusi ja kuritegewusi ülesleitsin, oli gaasi- ja weewärgi komisjoni esimeheks herra R., jelle peale waatamata, et tema siin kodulinna, Tallinna Ringkonnakohtu poolt, wöera raha ratskamise pärast karistatud, ja kellel seaduse järele õigust ei oluud walitawates ametides olla ja linna-walimistest osa wötta. Niisugust meest waliti linna ameti liikmeks ja anti temale niisugune wastutusriikas komisjon juhutada kui linna walgustuse ja weemureksemise komisjon, kus miljonid rublad aastajooksul läbi käiwad.

*) Rubermangu linnaasjade komisjon oli nimelt tarwiliiku leidnud, linna gaasiwabriku ning weewärgi raamatupidajat, kaubanduse teaduse kandidadi K l e m e n t i üle, feda ka feltskonnas kui endise „Estonia“ feltfi esimehe ja Tallinna Wastastikkuse Kredit-ühisuse („Gesti panga“) rewidenti tuntakse, raamatute wölstimise pärast uurimist algada.

Nende eelnimetatud herrade ajal lõpetati linna elektri-
jaama ehitamine, millega 1910 a. algus tehti. See ehitus
läks linnale umbes $\frac{3}{4}$ (kolm veerand) miljoni rubla
maksma, aga selle töö üle ei ole linnaamet meile, linna-
maksudemaksjatele, mitte ühe kopika kohta aru annud. Nii
läheb koosolek koosoleku järele mööda, ilma et linna nõu-
nikud ja linnapea Poska, kes meil suuri palkasi saavad,
ennast kohustatud tunnend olewad selle ehituse üle aru
andma. 1909 a. wolikogu lõpetas 1913 a. oma tegevuse, ilma et
wolinikud oleksiwad aruannet kinnitanud, niisama wähe saa-
wad seda ka praeguse linnawolikogu liikmed teha.

Siin ei tule aga mitte ainult linnaametit süüdistada,
et see ei taha arwesse wõtta, et iga linnawolinik linnawoli-
kogus linna maksudemaksjate asemil on ja iga wolinik
teadma peab, kuidas linna rahaga ümber käidakse ja mille
peale iga kopik kulutati, et tal võimalik oleks selle üle järele
oma walijatele, omalt poolt, aruannet anda. Siin tuleb
süüdistada wolikogut ennast, et wiimane mitte küllalt kind-
lalt linnaameti ja linnapea, kui kõige eest wastutawa ülema
linna ametniku, käest nõudnud ei ole, et nemad walijate
õigusi tähele paneksiwad.

Kuiga linnapea Poska wiimastel linnawalimistel wali-
mata jäi ja wolikogus linnapea walimistel ainult paari hää-
lega läbi läks, oli nende ühniku healte seas ka minu heal,
ja teda linna ülemaks ametnikuks walides ja palkades, oleks
tema minu soovil, millega mina aruannet nõudes, walijate
nimel tema poole pöörafin, tähele pidanud panema, sest
linnaametnikude puuduse üle ei wõi meil kaebada. Pea asi
on: seaduse järel on linnaamet kohustatud linnawolikogule
aruannet andma. Linnaamet seiskab linnawolikogu all, aga
mitte ümberpöördu.

Walimistel peawad walijad tungiwalt nõudma, et tule-
wases wolikogus wahelord wolinikkude ja linnaameti wahel
niisugune oleks, et wolikogu linnawalitajases täiesti ülem
peremões oleks, ja linnapea ja linnanõunikud ainult linna-
wolikogu otjaste ning soovide täitjad oleksiwad.

Meil on aga isegi niisugune juhtumine ette tulnud, et
mind kui linnarewisijsioni komisjsioni liiget, kellel dokument,
kus heldud, et rewideerimiseks kõikidesse linnaasutustesse
ilmuda õigus on, linnapea Poska mind linnaameti kantse-
leift sundis lahkuma, mind politseiwõimudega ahwardades,

kui mina linna laenu realiseerimise väljaminekuid reewideerida tahtsin. Rewideerimise tahtsin mina toime panna, et „Meie Tallinna Ujalehes“ № 11 („Kopikaleht“) 7 juunil 1914 pealkirja „Meie seltskonna tegelased“ all ilmunud juhtkirja üle selgusele jõuda, mille eest herra Poska ühe seda lehte väljaandwa ühijuse liikme kohtulikkule wastutusele wõttis § 1039 põhjal diffamationi eest, ühe aasta pärast peale lehe ilmumise. Selle lehe andsin mina herra Poska kätte awalikul linnawolikogu istumisel. Selle asja pärast kutsuti mind ka kohtuse kui tunnistajat, aga seal sain kuulda, et herra Poska oli kaebuse tagasi wõtnud

Rewisjoni komisjoni lw. Mendi, Oskar Kochi ja teiste allkirjadega kassa rewideerimise puhul kokkuseatud protokoll pakub ka huwitawat materjali selle küsimise walgustamiseks, kuidas linna laenu realiseerimise reisirud toime panti. Jseenesestki mõista, ei leidu protokollides teateid „Meie Tallinna Ujalehe“ 1914 a. nr. 11 juhtkirjas etteoodud asjade kohta, on ju wõimata praegu, kus peaaegu terve Belgia riik sakslaste käes on, Brüsselis tunnistajaid üle kuulata j. n. e., ja üegi ametlikult kirjawahetusesse astuda. Siit tunnistajad selles asjas Ripson ja Sivers on kahjuks jurnud. — Rewisjoni komisjon kirjutab: Linnaajaduse § 140 ja selle § lisa põhjal wõib linna raha välja anda ainult linna eelarwe ehk jälle linnawolikogu täiendawate rahamääruste põhjal, peale selle on kassa määruste § 2 (I. lisa instruktioni § 13 juurde) põhjal linna raamatupidajale kohuseks tehtud selle üle walwata, et väljaminekud eelarwes määratud summadest üle ei lähe. Rewisjoni komisjoni protokollist loeme, kuidas ilma wolikogu lubata hr. Poskale ja Bendriile linna kassast mitu ilusat tuhat reisiru rahadena anti. Saen on realiseerimata jäänud, kallid reisirud toime pandud, tuhanded ilma aegu kulutatud, kuna linna wõimumehed nii mõnda linnale, minu arwamise järele, kasulikku laenu realiseerimise pakumist tagasi on lükanud. Praegu oleks see raha meil nii waja olnud. Meil linna wolinikkudel ei oleks siis mitte waja olnud selle üle häbi tunda, et 160.000 elan. Tallinn ilma linna haigemajata on, kuna paljudes wähemates linnades Sise-Wenemaal, üegi Siberis, haigemajasi leidub. On ka väga küsitaw, kas meil ka laenu realiseerimise korral oleks haigemaja ja teisi kasulikke asutusi Tallinnas leidnud, sest meie wolikogu enamus laenab

heameelega pankadest raha 7 % eest ja ka veel kallimalt, et mõisajä ja majajä osta, kus iga aasta kümmed tuhandes rublad linna kassast protsentidena juurde maksta tuleb. Linna kassu peale ei waadata siin mitte, nagu jeda Kurna mõisa ostmise lugu selgesti näitab, mitte, nagu jeda Kurna mõisa ostmise lugu selgesti näitab, kus meil aastaks kuni 70.000 rubla tuleb linnakassast juurde maksta selle eest, et mõned herrad võimalust leidfid, 50.000 rubla kergelt linna kulul teenida

Prægu ja ka sõja järele ei saa ikeilmitik majandusline seisuford nii kasulik olema, kuid siiski peame laenu tegema, et laenu abil ja nendest summadest, mis tubewane wolikogu süüblaste käest, kes linnale oma tegewuse läbi kahju teinud, tagasi nõuab, — kõik jeda wõiks täide saata, mis aastade jookful ette kawatsitud ja itka järge wotab, sest kasulikkudeks ettewõteteks ei ole linnawalitsusel raha, küll aga mõisate ostmiseks jne., nagu jeda ülewal pool nägime. Riisugustest tarwilikkudest linna asutustest ja ettewõtetest wõime nime-
tada:

- 1) linna haigemaja;
- 2) füüsika-terapentilise arstimise ajutus (Dr. Heinrichseni kapitali abiga) ja linna saun;
- 3) linna laboratoriumi hoone;
- 4) prügikastide wäljaweo korraldus ühes prügipõletamise-ahju ja sililikatiwimabrikuaga;
- 5) linna weewärf ja linna kanalisation;
- 6) linna tapamaja suurendamine ühes jä-
tiste ning ärähäwitawate loomakehade ümbertõsta-
mise ajutusega;
- 7) uulitja elektri tramwai;
- 8) mitmed uulitsad: Dskari uul. pikendus kuni Baltiski maanteeeni, Saure Pärnu m. raudtee ülesõidu koha korraldamine, Uue Jõe uul. ja W. Kompasna uul. ühendamine Narwa maanteega, Ouna uul. ühendamine W. Tartumaanteega ja mitmed muud;
- 9) algkoolimaja Belgulinna (Dskari uul.) ja II linnajaos (Paukupidu uul.);
- 10) linna õõmaja;
- 11) rahwasöögimaja ühes lugemise ja alliga I. linnajaos, wabrikute ringkonnas (Granidi uul. äärde);

12) linna raamatukogu hooned, lugemise- ja ette-
lugemise saalidega;

13) linna vabade maatükkide juurendamine
kaldakäärse mabala mere täitmise läbi (Kalarannas ning
jadama taga Kadriorus);

14) tulekahju automobilspritsi muretsimine jne. jne.

Kõige valusam küsimus on Tallinnale wee küsi-
mus, sellepärast on ka waja, et erapooletu walija ise otjus-
taks, kuidas praeguse blokeeritud kildfond, kelle wõim linna-
omawalitsuses nii tugew, meie igapäewase küsimuse peale
waatab ja on waadanud.

Mina panen siin walijatele ametlikkude dokumentide
põhjal wee küsimuse kohta käiwa materjali otjustamiseks
ette. Walija, kes sellest kuritegewusest, mis linna isad on
siin korda saatnud, weel ei tea, saab kohe selge pildi sellest,
miskiugused „salaajad wõimud“ meie awalikus elus on
omale soja pesa soetanud, et walijate kulul ja linna kahjuks,
ning oma ajalehtede ja kildfondade toetusel omale warandust
ning seisukorda wõita. Minu ütelnui selle üle on bloki-
lehed „hätige mehe“ unistuseks ja „aumeeste“
latimamiseks tembeldamud, kus juures nad tõeasjades
walitides mööda lähewad. Nemad on jelles arwamises, et
walija kuidagi wiisi teada ei saa, kuidas asjad on, sest nende
lehed ei too selle kuritegewuse üle mitte ühte sõna.

Iga Tallinna majaperemees kaebab selle üle, et tema
linnale wee tarwitamise eest üleliia maksab, kuna kohalikud
wabrikud wett Jumala muudu saawad. Iga üks peaks
teadma, et kohalik tsellulose wabrik Ülemiste järwe wett
200 rubla taju eest aastas tarwitas, ja et temal kuni 1926
aastani kindel leping linnaga selle üle oli. See wabrik tar-
witas järwe wett rohkem kui kõik linna elanikud kokku. Nii
mõnigi Tallinna majaperemees oli ilma weeta; weepuuduse
pärast olid nii mõndagi korda tulekahju ajal linnaelanikud
oma waranduse kaotanud.

Pärastpidi tuli ilmsiks, et terwe leping seaduse rikku-
mise teel linna ja wabriku wahel tehtud oli. Linna waran-
dus sai sel teel otsekohe raijatud. Rewisjoni komisjonis
on selle kohta terwe uurimise akt olemas, kust meie järgmisi
dokumentide leiname:

1. Wana kontrakt, mis Tallinna linna ja Ernst Osse ja Kompani wahel 1896 a. 12 aasta peale tehti ja linna wett 200 rubla eest aastas mükma hakati.

2. Ceping, mille läbi ülewal nimet. kontrakt 1907 aastal kuni 1926 aastani uuendati.

3. Wõltsitud dokument.

4) Rewisjoni komisjoni poolt toime pandud uurimine.

5. End. linna juriskonjultki adw. Jürine ettepanek ja arwamine.

6. Adw. Peeti seletus ja ettepanek.

7. Juridilise komisjoni ettepanek.

I. Linna wett müüakse tööstuse ärisele 200 rubla eest aastas.

(Wäljawõte linna rewisjoni komisjoni protokollist.)

Tallinna linna majanduse komisjon annab ülemiste mäel III. linna jaos krep. nr. nr. 779 ja 755 all olewa tšellulose wabriku omanikkudele luba iga aasta 2 jaanuaril ette maksetawa 200 rubla eest olewate kanalite kaudu wabrikusse jookswat wett tarwitada 12 aasta jooksul 1 jaanuarist 1897 kuni 31 detsembrini 1908 järgmistel tingimistel:

(siin toome ainult mõned linna kasusid kaitswad §§.)

2. „Wabrikusse jookswa wee hulga määrab linnawalitsus järwe wee pinna kõrguse, ilmade seisu ja linna weetarmiduse järele weewarawate abil. Linnawalitsus jätab omale õiguse, ajutiselt weejooksu wabrikusse täiesti finni panna, kui ta selle tarwiliku leiab, kas awalikkute puhta- ja mustawee torude korrashoidmise, tööde korrast, ehk weepudusel, ehk mõnel muul põhjusel, siin juures peab ta aga niisugusest wee linnipanemisest wabriku omanikkudele 24 tundi waremalt teatama, kui tema mitte wett hädaohhtliku seisukorra pärast wiibimata finni ei pane jne.“

3. Tšellulose wabriku omanikkudel ei ole milgil tingimisel õigust linnawalitsuse wastu kaebust tõsta wabrikule antawa weekogu wähendamise wõi täiesti finni panemise pärast. Niisama on tõwasti keelatud igasugused omawolikised teod, mille läbi linnawalitsuse poolt määratud weekogu mündetakse.“

Seda lepingut pikendati 28 novembril 1907 a. majanduse komisjoni esimehe, linnandunik ja linnapeaabi G. Beljagini allkirjaga 18 aasta peale, ilma wolikogu otsujeta. Eht küll lepingu uuendus täiesti seaduse wastaselt sündis (sest nii pika aja lepingud tulewad wolikogus otsustamise alla) ja linna kasud selle läbi kõffitselt kannatatakse, leiame ta uuendatud lepingus ülewal tähendatud kitsendusi weetarwitamise kohta. Need kitsendused jäewad maksmaks kuni tsellulose wabriku üleandmiseni aktiifaseltile.

II. Wõltsitud dokument.

Selle peale waatamata, et ülewal tähendatud lepingu põhjal tsellulose wabriku poolt tarwitatama weekogu piiratud oli, läks tsellulose wabrikul siiski korda linnawalitsuselt omale dokumendi nõutada, mille läbi linnawalitsuse ja maksuamatsjate huwid tähtsalt kannatawad. Selles asjas komisjoni komisjoni poolt etteandetur aurimise protokollist leiame järgmisi linnafantsellei asjaajaja W. W e n z e r i ja linnasekretäri G. D o l f i seletused.

W e n z e r seletab asja järgmiselt: Dokumendi wäljaandmise päewal (11. mail 1912 a.) ilmus tsellulose wabriku direktor G. F. (siis weel Saksamaa alam) isiklikult linnaametisse ja andis linnaameti 1912 aasta aktides nr. 13 all olewa palwekirja ära. Linnapea kutsus mind oma juurde ja käskis minule dokumendi F. palwekirja järele kofku seada. Mina awaldasin kahtlust mõne palwekirjas ära tähendatud punkti kohta, mille peale linnapea wastas, et F. dokument ühel teatud juhtumisel waja on."

Linnasekretäri G. D o l f i seletus, et kõne wäljaantawa dokumendi üle linnaameti istumisel olnud.

Dolf seletab: „Dokumendi wäljaandmisest ja mil tingimistel see sündis, ei mäleta mina mitte midagi. Wenzler rääkis mõne aja eest, et F. wotas dokumendi walmis saamist linnapea kabinetis ja ta sai selle ta kofhe kätte. See jutu aja mine sündis linnaameti istumisel.“

Et maksuamatsjatele ja linnawalitsjatele selgemat pilti sellest dokumendi wäljaandmise asjast anda, toome siin sõna

kuuast kolleegse linna juriskonsuldi, riigivolikogu liikme, wanutatud adwokatid J. Jürine arwamise selle asja kohta.

Arwamine.

Linnaametisse 23 okt. 1913 a. nr. 8294 all tulnud linna rewisjoni komisjoni esimehe ettepaneku kohta.

1. punkti kohta peab otsusele jõudma, et 4. septembril 1896 a. ja linnaameti poolt ilma linnawolikogu poolt kinnitamata kuni 31. detsembrini 1926 pikendatud (pikendamine okt 28. nov. 1907 a. P. K.) leping E. J. linna weewärgi tarwitamise kohta 200 rubla aastamaksu eest linnawalitsusele mitte maksu ei ole järgmistel põhjustel: Linnaseaduse § 2, 7, 9 ja 63 põhjal on linnawolikogude määrata, mil wiisil linnawalitsus, kapitalidest ja muudest sissetulekute hallitadest omale kasusid muretseb. Tähendatud kontraktide põhjal on wabrikul õigus ülemiste järwest tulewaid linna weetorusid tarwitada määratud 200 rubla aasta maksu eest. Linnaseaduse § 63 p. 13 põhjal on linnawolikogule õigus antud linna weetorude tarwitamise eest maksu määrata, misjugune otsus kuberneril poolt peab kinnitatud olema; ilma selle kinnitusega ei ole otsusel mingit tähendust. Linnaseaduse § 78 p. 5 ja § 80. Järjekulult ei ole ettepaneku esimehes punktis tähendatud lepingutel Tallinna linnawalitsusele mitte lohistawad ja hr. J. on § 3113 põhjal õigus nende isikute käest lahjutasu nõuda, kes linna nimel temaga nimel. lepingu tegiwad, kui ka see leping mitte hiljemalt seaduses määratud wiisil kinnitatud ei ole.

2. punkti kohta on 11 mail 1912 a. Tallinna linnaameti nimel linnaeape W. Venderi ja linna sekretäri E. Dolfi allkirjadega hr. E. J. wäljaantud dokumendil seadusline tähtsus järgmistel põhjustel: Oma isju järele tõendab tähendatud dokument E. J. õigusi linna weetorude tarwitamise kohta. Üheüld. kuberm. korrald. seaduse § 139 põhjal kirjutatakse niisugused dokumendid walitsuse asutuse esimehe ja sekretäri poolt alla, ja sellepärast oli linnaeapel ja linna sekretäril wormilikult õigus seda dokumenti wälja anda. Oma isju järele aga ei käi tema ülewal tähendatud J.-ga tehtud lepinguga kokku, waid kinnitab, et hr. J.-l weewärgi tarwitamises enam õigusi on, kui tähend. lepingu järel

temale määratud. 11 mail 1912 a. väljaantud dokumendi põhjal on Osse ja Sv. wabrikul õigus ka edespäi määrata hulgal wett tarwitada, ja wee tarwitamine ei ole piiratud. 4 sept. 1896 aastal tehtud ja pärast pikendatud lepingu § 2 põhjal määratakse linnawalitsuse poolt wabrikusse jookswa wee hull, ja linnawalitsusel on õigus weejooksu ajutiselt kättsa seisma panna, F. wabrikut weest ilma jättes.

Edasi kinnitatakse 11 mail 1912 a., dokumendi p. 2 ja 5, linnaameti poolt, et maksma weewõtmise lepingu pikenduseks tema lõpul a. 1927 mingit takistust näha ei ole ja et wabrik ka tulewikus korraliku weesaamise peale võib kindel olla.

Selle wastu ei leidu nimet. lepingus niisugust määrust. Ehk küll see punkt tegelikult kindlat kohustust lepingu tähtsaja pikenduse kohta peale ei pane ja ennemalt linnaameti ettenägemise puudujest tunnistust annab, et tulewikus lepingu pikendamises weetarwitamise kohta võiks takistusi ette tulla, sellegipärast oleks niisugune ütetus linnaameti ehk linnawalikoguga otse peale pidanud põhjendama, mille peale oleks võidud lootust rajada, et ka tulewikus, s. v. peale 1926 a. wett võib korralikult „ülemiste järwest“ saada.

Punktide 3, 4 ja 6 kohta on juba üleval ettetoodud mõttetest näha, et väljaantud dokument mitte millesgi asjus linnaameti poolt tehtud lepinguga kokku ei käi. T a a n n a b h r. F. palju juuremaid õigusi weetarwitamise kohta, l a t a l i s e m a t e s p i r i d e s j a p i k e m a a j a p e a l e, kui leping seda määrab.

Kui oletada, et dokumendis F. kinnitatud õigused ei linnawalikogus, ega linnaameti (kuidas aga Delfi ütetus? P. R.) poolt otustatud ei olnud, aga linnaeja ja linnasekretär ilma linnawalikoguga ja linnaameti sellekohase otuseta niisuguste õiguste olemas olemist kinnitawad, seda korra rikkudes, mis üleüld. Kuber. Seaduse 96—104 §§ määratud on, siis peab tunnistama, et linnaeja W. Sender'i ja linnasekretäri G. Dolfi poolt allakirjutatud linnaameti dokumendis 11 mail 1912 a. punktid 2, 3 ja 5 selle kohta, et wee võtmine mingi ülemääraga kitsendatud ei ole, et wabrik ükstakõik kui palju võib wett võtta ja peale kontrahi lõpu võib lootda korralikult ülemiste järwest wett saada ja et wee tarwitamise kohta käiwa maksma lepingu pikendamiseks peale lepingu lõpu mingit takistust ette näha ei ole, — on kõik

wäljamõeldud ja dokument on selles osas võlt-
situd ning peab Nuhth. S. § 362 põhjal kohtustikult ümber-
lükatud saama, ette pandi, sest Just. § 15 ei käi selle juhtumise
kohta, sest linn ei oleks mingit kahju selle läbi saanud, kui J.
palwefiri oleks illeüld. Ruberm. Sead. §§ 96—104 määratud
korra järele läbi waadatud, ja hr. J. oli maksew leping käes,
kus kõik tema õigused weetarwitamise kohta oliwad üles
tähendatud. Tema wõis selles asjas täiesti lepingu selge
fõna peale toetada, kui tema mitte ei oleks selle dokumendi
läbi omale õiguste kohta tunnistust muwetseda tahtnud, mis
temal lepingu põhjal tõe poolest ei olnud. Punkt 5 (lepingu
punkt 7) tülide lõpulistu otstustamise üle linnaameti läbi
langeb nende küsimuste hulka, mis lepingu sfsu peale põhje-
newad. Selles punktil ei ole juridilist tähtsust, sellepärast,
et keegi ei wõi lepingu wõalise J. käest õiguse ära wõtta selle
lepingu peale põhjenewate õiguste kaitsmiseks kohtu poole
pöörata ja see punkt ei wõi dokumendis ette toodud wälja-
mõeldud asjaoludele iseäralist mõju anda.

Sinna juriskonsult

T. Jürine (alkiri).

Meie oleme siinlohal tolleaegse linnajuriskonsuldi
arwamise täielikult Gesti keeli teeli tõlges toonud, et ära näi-
data, kuidas linnas walitsew kildfond ilma kuribegemise
peale waatamata oma mehi wastutusele ei taha wõtta ja
linnapäa P o s k a wõimalik leiab Dolsiga ühes töötada, selle
peale waatamata, et niisugune mees nagu endine riigi-
wolikogu liige ja praegune wannutatud adwokat Jürine
Nuhth. Seaduse § 362 põhjal nõuab süüdlasi wastutusele
wõtta, mis sugune § karistuseks wangiroodu määrab. Kuid
hr. Dolf wiibib praegugi sekretäri laua taga, nagu ei oleks
mitte midagi sündinud. Ja ka hr. W. Bender on praegu
weel linnawolinik ning bloki liige. Herra G. Dolf on ka
praegu weel juridilise komisjoni liige ja on Maurzi küsi-
muse üle pidanud otuse andma. Maksimaksjad saawad ise
nüüd kergelt otustama, mis sugune seaduse täitja isik „kohtu-
mõistja“ on.

Herra Jürine lahkus warsti selle järele oma ametist,
sest mistiski oli temale weider isikudega ühes töötada, sellele
tema wangiroodu nõudis. Herra Jürine asemese tuli uus
juriskonsult, isand A. Beet, kes linna wolniku ameti maha

pani, et linnaametile käest palgalist kohta saada. Tema leidis, et niisuguse dokumendi välja andmisel mingisugust tähtsust ei ole. Linnapea Postka, juridilise komisjoni esimees, kirjutas linnaametile 10 mail 1914 nr. 34 all muu seas: „Sel kujul dokumenti palvekirja sisu järele välja anda, peab ettevaatamuse ja liia usalduse tagajärjeks pidama.“ — Tuleb wiist arwata, et asjaajaja Wenzeri tunnistus ja terve uurimise materjal ei olnud mitte linnapea Postka silmi ette tulnud, sest muudu ei oleks tema kui wilunud advokat ilalgi omale lubanud, niiviisi linna huwisiid kaitsta. Juridilise komisjoni esimees herra Postka kirjutas weel, et dokument on linnale tagasi antud ja et mingit kartust ei ole, et wabrik hakaks wett piiramata moodsul tarwitama. Herra komisjoni esimehel ning linnapeal kui ka herra Peetil oli wiist juba teada, et siis, kui dokument linnale tagasi anti, dokumendil mingit tähtsust enam ei olnud, sest oli juba „teatud juhtumisel“ oma otstarbet täinud: wabrik oli isikuomadusest aktiwa seltsiks ümber muudetud, Tallinna linna omawalitsuse kaasabil wõltsitud dokumendi väljaandmise läbi.

Rudas waatas aga linnawolikogu jesse asja peale?

Nõnda nim. Gesti-Wene bloki otsuse põhjal otsustas wolikogu asja ära lõpetada ning dokumendi väljaandmist „ettevaatamatuseks“ arwata. Minu ettepanek, süüaluseid kohtu kätte anda ja nende isikute käest, kes ilma linnawolikogu lubata linna warandust (sel korral ülemiste järwe wett) müüinud, linnale tehtud kahju eest taju nõuda, leidis wolikogus ainult 16 hääle poolehoidmist, kuna enamuse juridilise komisjoni ja linnapea hr. Postka arwamisega ühinesiwad. Selles koosolekul lahkusin mina täitsa „bloki“, wõlbes, et minul häbi on, et mina niisuguste isikutega olen ühes töötanud, kes kuriteo warjamise eest hääletawad. Selle peale ähwardas linnapea minul sõna ära wõtta ning mind linnawolikogu laimamise eest wastutusele wõtta. Sellest on kolm aastat möödas, aga mind ei ole siia maani weel kohtu kätte antud. Terwe wolikogu enamuse riidkond on jesse terve loo läbi kõige haledamal wiisil häbistatud. On waja, et kõik seda teaksiwad ja sellest aru saaksiwad, et terwet riidkonda ja ta sabarakkusiid õieti hinnata. Meie „bloki le-

hed" „Päewaleht" ja „Tallinna Teataja" ei kirjuta ja niisugustest häbitükkidest mitte sõna, waid sõimawad ja mõnitawad mind peaaegu igas numbris üks teise wõidu, kõige hullemat sõimusjoppa mulle kaela kallates, sellega oma teiwatjade kasusid kaitstes.

Herra G. Suiga (kellega mina nii mitu korda olen kohtus käinud, keda selle peale waatamata, et teda Petrogradi kohtu palatis advokat Strandman ja kuulus B o b r i - i h t s h e w - P u s h k i n kaitsejõwad, karistati ja keda uued karistused ootawad), on ise wolinik ja üks wolikogu juhtidest. Walijad peawad seda meeles pidama — kuidas tema maksudemaksjate huwisid on jalgabega tallanud. Selle eest, et minu kui linna meewärgi rewidendi läbi linn praegu 200 rubla asemel tšellulose wabriku käest aastas 20—30.000 rubla saab, lasseb tema mind oma toimetuse posibestest sõimata. Kui mitte minu kui linna rewidendi tungivate nõudmistele peale 1913 aastal ei oleks tšellulose wabrikuga nut lepingut tehtud, oleks linn kuni lepingu lõpuni (1926 a.) iga aasta 200 rubla saanud praeguse 20—30.000 rubla asemel, mis 1914—1926 a. kuni 387.000 rubla wälja teeb puhasi kasu linnale. Kui palju on linn kaotanud, kui ta 1909 kuni 1913 a. iga aasta 200 rubla asemel 20—30.000 rubla oleks saanud? Bist küll kuni 149.000 rubla. Selle linnamaksude maksjate raha üle ei räägi juridilise komisjoni esimees herra Postka mitte sõnagi. Niijama wähe et tule bloki lehtedel unesgi meelde niisugustest asjadest oma lugejatele sõnagi piukjutada. Selle wastu saadawad nad mind oma kirjatiükides wähemalt kolm korda nädalas Seewalbi, kuna nende „terwe mõistusega" meeste linna kasude kaitmine jelles seisab, et bloki-meeste pattusid jurniks waikida.

Et nüüd need asjad kõik laiematele ringfondadele tutmaks on saanud, siis peawad nüüd walitawad uued wolinikud nõudma, et süüdlaste käest saaks tagasi nõutud meie raha. Ja see on wõimalik. Kaks selleaegsed linnaameti liiget on weel praegu ametis, hr. B e l j a g i n ja U m b l i a, ja niisama elawad mõned majanduse komisjoni liikmed jõukas seisukorras — Arge laske ennast ära meelstiada linna-pirukameeste agitatoride läbi, kellel kõik abinõud lubatud, kõige alatum laim ja wale, kellel oma ajakirjandus, kes katsuwad kõik rattad käima panna, et oma mehi linnawoli-

kogusse läbi viia, sest 1918 aastal lõpeb tähtaeg, millal veel võimalik linnale tehtud kahju eest süüdlaste käest kasu nõuda — pärast puudub selleks iga võimalus.

Praeguse wolkogu enamuse agitatorid ei räägi teile küll maksudemaksjate huwidest, aga selle ajemel on nendel ilusad sõnad, mis „rahmuslikel alusel“ seisawad. Maksufoormad ei lähe meil selle läbi kergemaks, kui meil linna raha mõisade ja majade ostmise ning munde kasuta asjade peale „tõsiste“ eestlaste poolt raijatakse. Linnamaksudemaksjad on küllalt kannatanud, on waja, et majaperemees waataks linna asjaajamise peale mitte bloki raswase prilli läbi, wait hindaks oma huwisid majanduslikelt. Wäli- lige omale wolinikkudeks tõsised mehed, keda teie usaldate, nimelt isikud, kes teie huwisid kaitsewad, aga mitte niisuguseid, kes peardõhku selle peale panewad, et linnaga mingit äri tehes, wahetaju saada ehk linnaameti käest mingit kõrwalist sissetuleku hallikat.

Küllalt on D a i g a j a k o m p a n i meil huwisid „kaitse- wud“, küllalt linnaameti aruannete eesimiste ja trüki wi- gadega. Wiimased tehtakse alati linna kahjuks, ei tialgi mitte linna kasuks. Trükiwigade armastus oli iseäranis suur ehituse ja teede komisjonis. Näituseks: Linnaameti 1907 a. ametliku aruande järele oli nimetatud aasta lõpul rawdkivi- shotterit 124 kub. sülda + 20 kub. f. + 315 kub. f. = 459 kub. f. — 187 kub. sülda, see teeb 272 kubif sülda, mis 1908 aasta peale üle jäi, kuna aga 1908 aasta aruandes belbud on, et 1907 aastast ainult 148 kub. sülda shotterit üle jäänud olla. Niisuguse oli siis wahel peal toadmata, kuhu 124 kub. sülda shotterit kaduma läinud, mis 3069 rubla wälja teeb. Sar- naseid wigasid, ehk küll wähemate summade peale, leiame ka veel hiljematest aruannetest. Endine ehituse ja teede komisjoni esimees nimetas niisuguseid üllatusi ikka „trüki- wigadeks“. Suwitam on igatahes see, kuidas mõis wolkogu niisuguseid ametlikka aruandeid õigeks tunnistada.

Veidis selleaegses rewisjoni komisjonis muudugi ka wahel liikmeid, kes komisjoni enamusega mitte nõus ei olnud. Üks on kindel, kui joal ka ühikud hääled protestee- riwad, wolkogus oli neid wahel kuulda ja blokilehed on sellest ikka sihikindlalt waitinud. Rewisjoni komisjon on ju nii mõnda korda ettepanekuid teinud, mis wolkogu poolt tagasi liitati. Tuleb suurt lahingut meeses pidada selle üle,

et majaperemeestele saaks tagasi makstud raha, mis nende käest ülemäära on võetud. Komisjoni komisjoni liikmed R. Mend ja D. Koch kirjutasid 1913 aastal linnakassat revideerides: „Üleminewate summade hulgas leidub suurt ülejääk 6357 rubla 98 kop. majade pealt võetawast kroonu maksust, mis walest maksude jagamisest tekkinud. See summa peab nendele tagasi antud saama, kelle käest ta sisse nõutud“ . . . Kuid see majaperemeeste raha on weel täna päew linnakassas. Meie Tallinna majaperemehed maksame selle pärast, et linna kõrgemad ametnikud teiste linnadega võrreldes kõrged palgad saavad, rohkem linnamaksusi kui mitmes teistes Wenemaa linnades. Ja siin võetakse waele alewiku majaperemehel käest weel kõrgemaid maksusid kui teaduses on määratud. Selnimetatud kassarewidendid kirjeldawad jelles protokollis weel, kuidas meie linnawolinikud prostitutsiooni vastu wõitlewad. Peale selle on üleminewate jekka terwishoiu ülemaatusel armel weel üles tähendatud 1200 rubla, mis linna kassase kohwimajade pidajate käest tulnud. Nende rahade wastuwõtmise üle anti linna kassast kwitungid wälja märkusega, et jeda maksu awalikkude naesterahwaste arstlike järelewaatusel eest wõetakse. Suwitaw oleks teada saada, mille peale ennast linna kassajuhataja linnandurik Beljagin twetas, kui ta „kohwimajade“ pidajate käest awalikkude naesterahwaste pealt maksu wõttis. Sest nendel herradel, kelle kätte linnaelanikkude saatust on usaldatud, peakswad omelt teadma, et need „kohwimajad“ kõiksugu porduelu asupatgad on, kus ka alaealiste prostitutsiooni leidub. Kas mitte ei oleks parem niisuguste „kohwimajade“ vastu wõidelda, kui linnakassad niisuguste feltskonna elementide kookupuntumisega koormata.

„Sinnapirukameeste“ kaitse all seiswate „kohwimajade“ kombeliseft mustuseft, pean mina nüüd selle mustuse juurde üle minema, mis linna tapamajas walitseb.

Mina awalban siin kohal üht kirja, mida mina linna terwishoiulisi huwisid silmas pidades, sunnitud olin wene-sjakirjanduses awaldama. Sinnaameti kildkonna healektorud ei wõtnud muidugi kirjeldust wastu, mis nende leiwatijade wastu pöördud oli. Mina, kui „rahwarahaduse era-

forma" liige, olin sunnitud omale alalhoidlises wene lehes, „Newelski Westnikus“, ruumi paluma. Kirja awaldasin 24. detsembril 1915. Ta käis järgmiselt:

„Dohalikfude ajalehtede lugejad leiawad sagebästi märkusi, et linna elanikud rahukohtumikkude poolt nuheldud on linnawolikogu poolt linna terwishoidlise seisukorra kindlastuseks wäljaantud määruste wastu eskimiste pärast. Leidub, et wirtsli kaupluses nõud mustad on, liha musta ajalehepaberi sisse mässtitud, ehk majaperemees peab oma hoowi peal prüügikasti äärteni käis. Riisugused nuhtlused pandakse peale terwishoiu arstide astawa kohuse täitmise tõttu. — Wäga sagebästi on karedate abinõudega palju kätte jaadud, ehk küll õigust ütelda, linna terwishoiu üle walwamine mitmete mitte armas ei olnud. Kuid kõige wähem õnne on linna terwishoiu komisjonil wõitluses terwishoidlise heakorra pärast linna tapamajas. Märtsikuust j. a. saadik juhib terwishoiu komisjoni alaliselt linnaameti ja tapamaja komisjoni tähelepanemist selle peale, et wiimane peaks mustuse tapamaja hoowi pealt ära wedada lastma. Kui linnaamet oli tapamaja läbiwaatamise üle tehtud protokoll kätte saanud, oleks ta wiibimata pidanud terwishoiu komisjoni poolt leitud halbtuse kõrwalduje käpile wõtma, aga jeda, kahjuks, ei tehta. Terwe kirjawahetus linnaameti ja terwishoiu komisjoni wahel jääb lihtsaks paranduse soowiks, kus wiibimata oleks pidanud parandatud ning halbtus kõrwaldatud olema. Nüüd on asi niikaugele läinud, et linna ähwardab kaebtus „Dwigateli“ waguni wabriku poolt, selle töölliste eluhooned tapamaja lähedal ajuwad. „Dwigateli“ wabrik, kes juba ka ammu linnaametit palub wõimalikku terwishoidlist korda sissejeada, juhib linnaameti tähelepanemist selle peale, et paha hais tapamajast keelab wabriku majade elanikkudele edastelamise nendes majades. 19. detsembril j. a. waatas terwishoiu komisjon kuwendat korda (liihikese aja jooksul) tapamaja üle ja otsustas uuesti kindla nõudmise sõnniku wiibimata wäljaweo kohta ettepanna, millest tapamaja hoowi peal kaks ilmatu suurt hunnikut leidub, elajate sissikondadega segamini. Nendes hunnikutes, wõi õigemini mägedes, on filma mõedu ja tapamaja juhataja ütelse järele, nagu protokollist näha, wähemalt 1200 koorimat. Reed sõnniku mäed kaswawad igapäewaga suuremaks,

fest iga päew tuleb enam sõnnikut juurde, kui teda ära weetakse. 21 detsembril võustas linnaamet selle asja pärast pähi käile võtta. Oleks huvitav teada saada, kui kaua kestavad pühad linnaametis ning tapamajas?

Linna termishoiu komisjoni liige

Linnaolinik P. K u y b e r g.

Tallinnas, 22 detsembril 1915 a.

Selles ajal oli Tallinna just uus kuberner jõudnud ja see võttis kohe energialikult asja oma kätte, ning linn oli sunnitud mustuse wälja wedama, mis üle 3000 rubla maksma läks. Siin tuleb meelde tuletada, et majapere-mehed väga äritatud oliwad linnapea Poska vastu. Oli ju herra Poska omas pikkas kõnes, mis tema linnapea ameti vastu võtmise puhul pidas, lubanud puhtuse eest hoolt kanda. Siin aga olid üle 1200 koorma sõnnikut forjunud ja linn pidi selle asemel, et sõnnikut kompostiks ümbertöö-tada, seda materjali maha matma. Termishoiu komisjon oli mitu korda linnaametit poole pööranud, selle eesistuja just herra Poska on, aga asjata. Nimult minu awalik kiri aitas kuberneril herra tähelnemist selle asja peale juhtida, mis linnale suuri wäljaminekuid ning kohtuprotsessi oleks wõinud teha tuua.

Tähtis on ka see, et niisugused suured sõnniku ja muud mustuse lademed linna majade wahel need kõige paremad külgehaakawate haiguste pesad on, sest nad sigitawad haigusi tekitawaid piiselukaid.

Mööda minnes olgu siin gaasiwabriku shamott tiwide lugu meelde tuletatud, kus gaasiwabriku direktor hr. Mauritz omawoliklikelt ilma komisjoni teadmata, ilma tšhekita, täitsa omawoliklikelt 2000 Saksamaalt toodud shamott tiwi lastis wabriku hoowi peast ära wedada, ilma et wolikogu niisugust linnawalitsuse nimameeste poolt toime pandud ilma rahata linna waranduse owandamist oleks huffa mõistnud. Siin juures tuleb mul meelde, kuidas linna aednik herra Sepp tahtis herra linnapea Poskale ilma rahata järelle jää-nud linna lilleid kinkida. Et herra Sepp selle küsimise üle-llõse ülesse võttis, ei pane mind imestama, aga et herra Poska wõimalikult on leidnud seda palwekirja puieste e kom-misjoniile saata, et wiimane oma arwamist selle palwe kohta

avaldats, on mind, õigust tõelda, kurvastanud. Herra Leppa kiri, mis 20. novembril 1916 a. kirjutatud, läib järgmiselt:

„Tähelpannes, et õhiste külmade tulekuga enam võimalik ei ole linna aedapid ja plabtsid ilulilledega kaunistada, millede tagavara aga linna kriiphoones kaunis suur, on minul au linnaametit paluda, minule lubada, kulturalinnade eeskujul, need lilled linnapeale anda. Linnaameti otsust palun omale teada.“

Linna aednik L e p p (allkiri).

Õnneks tuleb panna, et linnaamet ülepea küsimust niisuguse kingituse üle linnapeale harutamise alla võis võtta ja linnapea oma käega palwekirjale võis peale kirjutada: „Linna puistete komisjonile saata oma arvamise avaldamiseks. Postka.“

Kas ei leidu linnas koobimajasi ehk seekisi, kuhu oleks võimalus olnud, linna lillesid kinkida?

Puistete komisjon tegi herra Mendi ja minu häälega otsuseks, et Postka poolt komisjoni saadetud palve tuleb tagasi lükata. Siin kohal tahan ka ühe teise huvitava loo peale Teie tähelepanemist juhtida. Kui herra Postka oma sünnipäeva pühikeses, siis oli raekoda täielikult linna lilledega tiustatud. Oleks see linnapea ameti juubelil juhindud, siis oleks ta arusaadav. Niisama oli endise gaasi- ja weewärgi komisjoni esimehe Kalla matusel linna lillesid laialt tarvitusele võetud. Linnavalitsuse Trubergi matustest aga, kes ka lühike aeg gaasivabriku revident oli ja jelles ametis gaasivabriku walitjust arwustas, ei võtnud linnaamet osagi. Niisuguste linnavalitsuse ninameeste saagihinnu juures linna waranduse kohta ei ole sugugi imeks panna, kui linna teenijatel tarbeainete peale suur isu peale tuli.

Linna 1915 a. ametlikult aruandest leiame järgmised huvitavad arwud, milledest meie näeme, kuidas linna teenijad suurte summade eest suhkurt saiwad, sel ajal, kus palju linna elanikusi juba suhkruist hakkasiwad piirduft tundma. Iseäranis suurte summade eest on linna teenijad rünni kuu sees linna kassasse suhkru eest maksanud, nii kui loeme näit. lehekülg 319.:

25. juunil on suhkru eest linnale maksanud: Wenzler (linna kontselei asjaajaja) 2740 rubla 40 kop., Herberg 4836 rubla ja Treuer (linna kontselei ametnik) 1128 rubla 40 kop.

Jõeääransis juurte summade eest on keegi Muni linna käest juhkurt otnud. See minule tundmata kaupmees maksis linna kassasse juhkru eest:

22. mail 7657 rubla

25. mail 3989 rubla 70 kop.

26. mail 2821 rubla.

Üle 14.000 rubla eest sai üks tundmata isik kolme päeva jooksul linnaametist juhkru. Ka Tallinna kõige juuremad kaubamajad ei ole nii juurte summade eest nii lühikese aja jooksul juhkru saanud. Need näitused teevad meile päeva selgeks, kuidas üksikutele isikutele „õnn“ oli linna mõnimeeste toetusel magusalt elada. Tähelepanemist äratas üksford linnawalikogus minu järelepärimine, misjuures põhjusel linnaameti healekandjad siis linna poolt juhkru* saiwad. Oli nimelt kindlaks tehtud, et ühel heal päeval 3 ja 4 wahel juur wanker kottidega juhkru „Päewalehesse“ tõi.

Lw. Luiga seletas siis walikogus, et „Päewaleht“ on asutus, ja temal on õigus juurel hulgal juhkru saada. 1915 linna aruandes meie aga ei näe, et raha oleks „Päewalehe“ wõi Luiga poolt sisse tulnud. Wõimalik, et nendel isandadel ja „asutustel“ linna poolt pikka aja kredit on awatud, healetoru iseäraliste teenuste eest. Shamottkivi ja lillede asemel juhkurt igale ühele tarwituse ning maitse järele.

Linn on omale tarbeainete muretsjemise eest juure wahetaju wõtnud; linn on, nii welda, waheltkaupmehe osa omakätte wõtnud ja waheltkaju omale wõtnud. Riigi wõtte oli, kui linnawalitjastele tarbeaineid seenini anti, et wemad tarbeaineid õiglaselt elanikkudele wälja jagawad ja mingit waheltkaju ei wõtta. Meil aga wõeti omalajal 5-puudalise kotti jahu pealt waheltkaju 4 rubla 75 kop. —

See on otsekohene riigivalitjuse põhjasmõtte pahurpidi pööramine, kui linnawalitus liiakasumõtjade radasid käib. Tõsi küll, need 4 rubla 75 kop. ei ole juur asi, kui nendega kõrgete herrade wenemaa reisud ja nende ülewahpidamine seal (mis mõnikord üle 50 rubla päewas wälja tegi) kaetud pidi saama. Tahan weel siin juurde lisada, et linnaamet ei ole isegi tarwiliku leidnud, minu ettepanekud, et linn oma poed awaks, õiglasema wäljajagamise jaoks, linnawalikogu ette wita. Jälle näitus, kuidas linnaamet ennaist wõlknikkude ülemaks peab, mitte wiimaste käskude täitjaks.

Mõned praeguse linnawolikogu enamuse erafonna liikmed on kuuljaks saanud mitte ainult selle poolest, et linna maafubermaksjate huwid jäid tähelepanemata ja jäid jalgadega tallatud, waid ka selle poolest, kuidas nemad kõik abinõud tarwitusele wõtsid, et omale Petrogradis kõrgemates ringkondades poolehoidmist wõutada. Kõik muidugi selleks otsustamiseks, et siis tõsine majaperemeeoste ringkond ei saaks nii kergeste nende wõltsitud dokumendide ja weeraiskamise, gaasifabriku jandi ja sarnaste pattude kohta saamussid astuda, ja et wõimumehed ususse jääksid, nagu oleksid need dokumendi wõltsijad ja kuritegemuse süüdlased ja warjajad ilmasüüta inimesed.

Uks abinõu oli ettepaneku toetamist kawat Tallinna ümberriistimine „Soolõwaniks“ ja Gestimaa „Gestofjemskaja kubernijaks“ ümbernimetamine. Võimalik on, et see ümberriistimine wälja jäätakse, sest isegi walitsuse ringkondades, keda mitte wahameelsuses süüdistada ei wõi, olla niisuguse newestamise mõtte ees roomamine eestlaste poolt wõeras-tawalt mõjunud ja sellepärast ei olla see mõtte sealpool mitte toetust leidnud. Aga, ka tegelikult waadades, oli see ümberriistimine puru lollus. Siberis, Tomski kubermangus, on nimelt wäikene, kultuurst täitsa mahajäetud linnake „Soolõwan“, mille elanikka „Soolõwanakadeks“ nimetatakse. Misjulgust suurt tüli ja pahandust ei tooks suure lauba ja tööstuse linnale Tallinna ümbernimetamine laubanduse ja tööstuse ringkondades kirja- ning telegrammi-wahetus: igale kirjale ja telegrammile peaks tingimata „Gestofjemskaja kubernija“ juurde lisama, muidu läheks kiri wõi telegramm tingimata Tomski kubermangu. Iga Tallinnasse saadetawa telegrammile, kui ka ühe sõna eest enam maksu, teeb ka kaunikese summa wälja, ja see kõik sellepärast, et meie wolikogu enamusele sõna „Tallinn“ wastikuks on läinud ja nende kõrwadele „Soolõwan“ palju armsam on.

Teine niisama pöörane tegu on — Gestimaa mõisnikkude poolt wäljatöötatud Gestimaa omawalitsuse projekti Tallinna wolikogu poolt heaks kiitmine ja otsus, riigiwolikogust möbda minnes, palwega ministerrümi poole pöörata, et Gestimaa saaks see adelimeeste maakonnawalitsus maksma pandud. Ministri herra aga

ei leidnud võimaliku olemad, Tallinna linna wolikogu palmet heaks kiita, tähendades, et Tallinna linna wolikogu projekt wähe eestlaste kasuüdi kaitseb ja wõim mõisnikkude kätte jääks. See omawalitsuse eeskawa, mis Tallinna wolikogu heaks kiidab, jätab rohkem kui 66 % Eestimaa elanikka ilma walimise õigusest ja annab omawalitsuses mõisnikkudele juhtiva osa. Linnawolikogus olin mina, kui Tallinna rahwa wabaduse erakonna esitaja, juunitud selle projekti wastu healetama. Terwe Wene ja Läti wabameelne ajakirjandus ning Eesti lehtetest „Meie Aeg“, „Sakala“ ja „Pealinn ja Teataja“ leidsid siis tarwiliku olemata, meie kildkonna ninameestele ning nende healetorudele, „Tallinna Teataja“ ja „Päewaleht“, „rahwameelsete nädalate“ maha tõmbada. Nii mitugi inimest saab imestama, kuidas oli see võimalik, et meie kildkonnad nii kaugele läksiwad, et mõisnikkude projekti omaks tunnustada. Arusaadaw, et mõisnikkud oma õigusi ja wõimu ei tahtnud ära anda ja projekti wälja töötasid, mis nendele wõimu pidi alal hoidma. Aga mil põhjusel wõttis siis Tallinna Eesti wolikogu selle projekti wastu? Selle küsimuse selgitamiseks pean üleswat tähendatud linnaametist wälja arwud wõltsitud dokumendi juurde tagasi tulema. Nagu meie juba nägime, muudeti selle dokumendi põhjal hr. E. J. ühiskomandus aktiivselt, Põhja tsellulose wabriku nime all, mille aktiwnäride hulgas palju Eestimaa mõisnikka leidub ja mille esitaja ja tähtsam tegelane mõisnikkude kredittassa president maandunif v. S. ühes ka Põhja tsellulose wabriku seltsi direktor on. Sellest näpunäitest jatkub wist, lähemad seletused on siin ülelligised. Näitab, kuidas mõned mehed kardawad, et aktiwnärid neid mitte kohtu ei kutsu

Peasüüdistuse lärmi jaoks tõi „Päewalehe“ Luiga. Tema kirjutas, et „keegi“ wolinik olla „jahumuretsemisi“ oma peale wõtnud ja ei olla midagi muretšenud. Tema ei julgenud minu nime nimetadagi, kartes, et terwe sõnum lohe ümberlükatud saab.

Selles asjas wõim järgmise materjali ette panna:

Kui toidumoon muretsemise kriisil linnas kõige suurem oli, pöörasid linnasandad ka minu, kui ühe suurema Weneriigi jahuari omaniku sugulase poole, ja palusiwad jahumuretsemises linnale minu kaasabi. Mina kirjutasin

kohta omai muule ja jain teada, et linn oli juba nende käest olnud. Et linn meie juures nii kallist müüis, ei olnud minule ju mitte teada, niisama et puhaskasu, mis linna tasku läks, nii suur oli, mina arvasin, et nemad waheltkauplejate läbi jahu ostes ise olivad jahu eest pakku kõrgema hinna maksnud. Omu käest jain wabuse, et temal wõimalik on minuile jahu saata, ühes sellega minuile jahu hindasid ja saatmise tingimisi teatades.

5. webruaril 1916 a. kirjutasin mina linnaametile, et kaubamaja G. J. Borelli on minuile järgmise ettepaneku teinud:

„Ilma et jowiwijn jahu müüja ehk ostja olla, waid ainult wahemees, ilma mingi tasuta oma waewa eest, pakun jahu linnale. Siin juures pean tarwilikuks tähendada, et mina hiisklikult mingit wastutust oma peale ei wõta. Tähendatud hinnad olivad arwatud franko wagun Alekshewskaja jaamas, tingimiseega, et iga koti pealt 5 rubla käsiraha maksetakse. Ülejäänud summa pidi mõne panga akkreditiwi näol sinna saadetama; tingimiseega, et summa täielikult dubli-kadi ettenäitmisel pidi wälja maksetud saama. Siinud olivad kohustawad ainult kuni 5. webruarini, jaatama wastuse ning käsiraha maksmise puhul.“

P. Ruyberg (allkiri).

Kinnituseks, et linnavalitsus ettepanud tingimistega nõus on, jain mina linnaameti käest 5. webruaril, nr. 1566, järgmise kirja:

Herra P. Ruyberg'ile.

Tallinna linnaamet kinnitab sellega, et ta nõus on Saratowi kaubamaja G. J. Borelli käest Teie 5 webr. teadaandurises tähendatud 28 wagunit nisujahu võtma, wendest 20 wagunit esimest ja 8 wagunit teist jorti, ning 2 wagunit mouna Teie teadaandurises tähendatud hindadega. Selle juures teeb linnaamet tingimiseks, et selle kauba rekwiistioni korral, enne Tallinna jõudmist, kõik rekwiistiooni järeldused müüa kanda jääwad.

Sinnapea eest Bejjagin (allkiri).

Sinnasekretäri eest Pinkwist (allkiri).

Et üleilbse terwet jahuturgu lähemalt tundma õppida, mis mind kui isikut, kes wäljamaal jellekohases ülikoolis kaubanduse teadust uurinud, kaunis huvitab, õitsin Saratowi. Suure imestusega aga kuulsin siin, et käsiraha seal weel ei olnud. Kirjutasin 10 webruaril 1916 a. Saratowist Tallinna linnaametile:

Tõttan Teile teatama, et siamaani C. J. Borelli kaubamaja käsiraha jahu peale weel mitte saamid ei ole, nagu see minu kirjas 5 webruaril nõutud oli, ja ka seda, et kaubamaja mitte nõus ei ole, rekvisitiooni järelduste eest wastutama, kuni kauba tulekuni Tallinna.

P. Ru y b e r g.

16 webruaril 1916 a. kirjutasin weel kord linnaametile jelles asjas, aga ilma järelduseta.

Et jellest kaubamuretssemisest mitte midagi wälja ei tulnud, kaubamuretssemisest, kus mina ilma tasuta linna walitsusele kasuliku kaubalepingu edasi andsin, ei anna herra Luigale mingit põhjust arwata, et see just minu wõitluse põhjus linnavalitsuse wastu on, sest juba 1913 a. detsembris, kui wõltsitud dokumendi küsimus maha maeti, katkestasin mina oma sõprust bloki herradega. Luigaga aga juba kohe gaaswabriku rewideerimise ajal, sest isibuga, kes rewideerimise ajal tarwiliku leidis mind haawata, et minu, kui rewideendi autoriteeti kõigutada, ei leidnud mina wõimaliku olemat, tutvust pidada, ja ütlen ka igale walijale: kaugemale jellest herrast, kes meie awaliku elu takistab. Paks nahl on sellel inimesel, ja kõik manitsused on tema mehe juures asjata. Kudas ajab ta oma äri? Luigege teisi Gesti lehti, siis näete, mis nemad „P ä e w a l e h e“ üle on kirjutanud. Ühegi „Päewalehega“ ühel pinnal seisaw „T a l l i n n a T e a t a j a“ on Luigat plagiatis tabanud. See tähendab, mees annab wõera kirjatöö oma töö päha wälja

Niiwiisi on selle mehe aususega lugu.

Selles lühikeses leendleses ei saa muidugi kõike päewawalgele tuua, mis weel waja oleks, kildkonna meeste pat-

tude üle on võimalik mitu pakku raamatut täis kirjutada. See raamatukene et tahagi püritakse registreerida, kuid teeb ainult mõnda näitust nende tegemusest linnajuhtimises. Majaperemehed on aja jooksul tundma õppinud, kuidas linnawalitsuses töötatakse. Oleks aga suur eksitus, kui meie walijad arwawad, et siin mitte midagi parata ei wõi, ja et see igal pool nii on kui Tallinnas. Ei, nii ei ole see mitte igal pool, niisuguseid on wähe olemas. Mina ei taha siin sellega mitte wõelda, et nende herrade seas, kes praegu linna eesotsas seisawad, ehk kes linnawalitsusesse püüawad, mitte aumehi ei ole; neid on olemas, aga neid on wähe wilumust ja elu kogemusi, et nemad oma heitsimeeste õiget moralilist nägu ei näe ja omakasu püüdjate õnnelikust ennast ninawidi wõedada lasewad. Walija kohus on sellepärast kõiki kokku wõtta, et wolikogus niisuguseid isikuid ei oleks, kes linnawolinikku ameti peale kui rahateenistuse ja äritegemise võimaluse peale waatawad. Niisuguseid isikuid tuleb wolikogust eemale tõrjuda.

Linna walijate seast leiduks ju nii mõni aumäärt Gesti majaperemees, kes wolikogus oma kohuseid täidaks, ja maksimaksjate kasusid talitseks. Misparast peame siis „Bäewalehe“ ja „Tallinna Teataja“ kildkonnamehi toetama, keda mõlemad ajalehed enne walimisi suure plärinaga kutsuwad pukile upitada, ja kes linna tegemuses igal pool oma ja oma kildkonna sõprade kasu taga ajawad. Linna eesotsas joetawad kildkonna mehed wähem jõukamatest wolinikkudest omale kannupoisje ja sabarattusid, selle läbi, et nad nendele wäikest teenistust muretsewad, ühe siia palkawad ja teise sinna. Et niisugust ebanähtust kõrvaldada, ei tohiks walijad mitte lubada, et wolinikkud niisugust linnateenistust saawad, mille eest linna kassast tasu maksetakse (peale linnapea, linnanduniklude ja linnasekretäri), olgu see tasu ükspuhas mil näol, olgu see sõiduraha wõi päwaraha. Ei tohiks ka seda lubada, et wolinikkud oma peale kõiksugu linna ehitusi ja kaubamuretsemist linnale wõtaksiwad. Linnawalitsus ei tohi wolinikkudele liipsilehmaks olla, kuid ainult koht, kus linnaelanikkude huwid saaksiwad silmas peetud. Sellepärast on tingimata waja, et wolikogusse saaksiwad walitud ausad ja tõsised majaperemehed. Niisuguseid osawaid kõne- ja seadusemehi, kes kõnerad oskawad õigeks, ning õiget kõneraks teha, nii-

Juguseid on meil siamaani raekojas küllalt olnud, need on siamaani ainult peenelt ja targu oma kasusid taga ajanud. Kui Teie nende kõnesid kuulate, siis on ju meil kõik kõige paremas korras. Sellepeale vaatamata tunneb aga iga maja-peremees praegu oma naha peal, kuidas asja aetakse. Iffitud, keda meie kui omakasupühidjaid kildkonnamehi tunneme, ei tohi meie enam mitte milgil tingimisel raekotta lasta. Neid kildkonnamehi, kes praegu raekojas linna pürka kallast nassivad, on vaja sealt välja tõrjuda, ehk küll raekoja rottidest niisama raske lahti on saada, kui teistestki, kui kusgil pehitawad. Kurjategijad ja kuribegewuse warjajad tulewad kohti kätte anda, et linna maksudemaksjad saaksivad bergem elada, ja kahjutahu näol sisse tulnud rahast muendusi wõiks ette wõtta, mis forda wotawad.

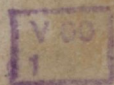
Majaperemehed, harutage oma kesse, keda maksaks wolinikkuks walida, walige ainult isikud, keda Teie isiklikult kui mõislikka majaperemehe tunnete, kes oma maja ostad korras hoida, see ostad ka linna korralikult walitseb. Arge laske ennast linna keemistuses seiswate ja muude agitatoride läbi eksitada. Sunn jagu linnaametnikka ja linna podrjatshikud jooksewad ümber, et oma leiwaijastid kaitsta. Nemad ei saa erapooletud olla. Arge uskuge neid milgil tingimistel, nad teewad oma kasu pärast kihutuse tõõd, sest leiwaijade wõidu puhul walimistel ei jätta wiimased neid ilma tasuta. Aga weel wähem wõite meie kildkonna ajakirjandust uskuda, kildkonna ajalehete toimetajad on tümmesed, kellel oma ilmawaadet ega seisukohta ei ole, nad kirjutawad nii, kui nende leiwaijad nendele käsiwad ja kuidas olude järel nendele kasulikkum näib oewat. Wäga näitlik sellest küllusest on meie kõige loetawama lehe „P ä e w a l e h e“ peatoimetaja G. Duiga esubigu: Kõster-koolitõpetaja ja peale selle „R i s t i r a h w a P ü h a p ä e w a l e h e“ toimetaja, an-nab ärewatel aastatel käremeelsed ja revolutionilist „Koitu“ välja, ja juhatab praegu rahwuslikki meie suurmaamantik-hude ning Eesti saksa kaaskodanikkude ja linna maksu maks-jate healekandjad „P ä e w a l e h t e“. Seäranis praegu raskel sõja ajal on waja, et linna wolinikogu enamus isikute käes on, keda Teie usaldate, ja kes Teie majanduslikki huwisid kaitsewad, ja mitte praeguse linna wolinikuse kildkonnamehi, kes lohe peale walimist majade ümberhindamise taha-

wad ette wõtta, mille tõttu majamaksud kahe- ning kolme-
kordseks tõstetakse, sest linna raha on mõlema käega wälja
antud ja kustsilt peab teda ka sisse tulema, ja selleks olete
Teie olemas, et herradele raha muretseda. Urge unustage,
linna majapidamine on majandusline küsimus.

Paul Nyberg,
linnawolinik.

Ar 917

Kuyberg

2.50

205/288